

MARDİN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE TEK PARTİ DÖNEMİ

İkinci Savaş Yılları ve Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti, 1920'li ve 1930'lu yıllarda, pek çok önemli iç ve dış sorunu çözümlemiş ve büyük kalkınma hareketleri gerçekleştirmiştir. Bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk'ün **"Yurtta sulh, cihanda sulh!"** ilkesini kendisine temel hedef alarak dış politikayı yürütmüş ve uluslararası alanda kendine önemli bir yer sağlamıştır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dış politika hedefi, diğer devletler için geçerli olmamış; **Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden yaklaşık 1 yıl sonra da II. Dünya Savaşı patlak vermiştir.**

İç siyasetinde tek parti dönemini yaşayan ve **İsmet İnönü'nün** yönetiminde bulunan Türkiye Cumhuriyeti, II. Dünya Savaşı başladığında, savaşın dışında kalarak, toprak bütünlüğünü korumayı amaçlayan bir politika izlemiştir. **Aslında Türkiye'nin II. Dünya Savaşı sırasındaki hedefi, "tarafsız olmaktan çok, savaşın dışında kalabilmektir".** Çünkü Türkiye, toprak bütünlüğünü korumayı amaçlıyordu ve hangi tarafın bu amacına faydalı olacağını düşünüyorsa, o tarafı desteklemesi gayet doğaldı. **Ama daha 16 yıllık bir devletin böyle büyük bir savaşın yükünü kaldıramayacağı da çok açık olduğu için, savaşa fiilen girmeyi kabul etmemiştir.** Tabi doğal olarak Türkiye'nin jeopolitik öneminden dolayı, Mihver ve Müttefik Devletler, Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmak için büyük çaba gösterdiler ve baskılar uyguladılar. Ancak iki taraf da bu konuda başarılı olamadı ve Türkiye, savaş sonuna kadar, savaşın dışında kalmayı başardı.

Dünya Savaşı yılları ve Tek Parti Dönemi

2. Dünya Savaşı insanlık tarihinin en kanlı savaşıdır. Sona erdiğinde 60 ile 65 milyon arası insan ölmüştür. Bunların 27 milyonu Sovyet, 10 milyondan fazlası Çinli, 6 milyonu Yahudi, 6 milyondan fazlası Alman, 3 milyondan fazlası Polonyalı, 2. 5 milyonu Japon ve 1. 5 milyonu Yugoslav. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluş ilkelerinden biri olan Yurtta Sulh Cihanda Sulh gereği yerine

getirilmiş ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü diplomatik zekasını kullandığının en önemli göstergesi olarak tarihteki yerini almıştır.

İkinci Dünya Savaşının olumsuz etkileri karşısında alınan tedbirler.

2.Dünya savaşına girmeyen Türkiye bu yıllarda başta savunma ihtiyaçlarını karşılamak için 11 Kasım 1941 tarihinde, özellikle gayrimüslim ticaret erbabını hedefleyen varlık vergisi kanunu çıkartıldı. II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de enflasyonun artması, karaborsacılığın yaygınlaşması ve bu sayede aşırı kazanç sağlayan bir zümrenin ortaya çıkması ile gelişen süreçte bu kazançların vergilendirilmesi amacıyla devlet tarafından konan vergidir. Uygulama 1,5 yıl sürdü. Ödeme yapmayanlar çalışma kamplarına gönderildi. Rus işgaline karşı yeterli finans sağlamak amacıyla kararlaştırılmıştır. Bu karar sadece zengin çiftçiler, tüccarlar üzerinde uygulanmıştır ve bir kereye mahsus konulmuştur.

Bu karardan etkilenenler Yahudi, Rumlar ve Ermenilerdi, çünkü o zamanın Türkiye'sinde ticaret ve finans şirketleri önemli bir bölümü bu gayrimüslim Azınlıkların elindeydi. Bu karardan etkilenen azınlık etnik gruplar nüfusun sadece yüzde 1'ini oluşturmaktaydı.

Bu karardan özellikle o zaman zengin ve ekonomik olarak faal olan Yahudi ve Rumları etkilemiştir, bu yükümlülüğü maddi durumları yüzünden yerine getiremeyenler Aşkale'de çalışma kamplarına sürülmüştür. Uygulama 6 ay sonra kaldırılmış, ancak azınlıklar tamimiyle fakirleşip ekonomik etkinlikleri ortadan kalkmış oldu ve hükümete güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Bu uygulama sonucu Türkler ekonomik hayatın içinde yer almaya başladılar.

II. Dünya Savaşı 1945 de demokrasilerin zaferi ile son bulduğunda Türkiye bu durumda idi. Aynı zamanda savaşın sonlarına doğru ülkede özellikle basın ve aydın çevrelerde, demokrasi arzusu artık yüksek sesle dillendirilir olmuştu. Bir yandan da 2. Dünya Savaşının galiplerinden olan Sovyetler Birliği'nin lideri Stalin, Türkiye'den Kars, Ardahan ve Artvin'i istiyordu. Sovyetlere karşı Amerika ve İngiltere'ye yaklaşan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 19 Mayıs 1945 günü yaptığı konuşmada bu arzuya yeşil ışık yakmıştı. Zaten

TBMM içinde muhalefet 1945 bütçe görüşmelerinde su yüzüne çıkmıştı. Atatürk'ün son başbakanı Celâl Bayar, Adnan Menderes, Feridun Fikri Düşünsel, Yusuf Hikmet Bayur, Emin Sazak bütçeye red oyu verdiler. Asıl kırılma Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşülürken ortaya çıktı. Tasarının 17. ve 21. maddeleri tartışılırken Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Emin Sazak sert eleştiriler dile getirdiler. Bu yasanın görüşüldüğü günlerde Celâl Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan, CHP Grubu'na Dörtlü Takrir adlı bir önerge verdiler. Önerge ülke ve parti yönetiminde özgürlükçü bir anlayış içeren düzenlemeler yapılmasını öngörüyordu. Ancak dörtlü Takrir reddedildi (12 Haziran 1945). Bunun üzerine, Menderes ve Köprülü o günkü Vatan Gazetesi'nde CHP iktidarına karşı o güne değin örneğine rastlanmayan sertlikte yazılar yazmaya başladılar. Sonuç olarak Menderes, Koraltan ve Köprülü partiden ihraç edildiler (Eylül 1945). Aynı gruptan olan Celâl Bayar ise önce milletvekilliğinden sonra da CHP'den istifa ettti. Celâl Bayar, 1 Aralık 1945'te parti kuracaklarını açıkladı. İnönü tarafından Çankaya Köşkü'ne çağrılan Celâl Bayar, cumhurbaşkanından gerekli desteği aldıktan sonra 7 Ocak 1946 günü Demokrat Parti (DP) kuruldu.

Demokrat Parti programını iki esas etrafında şekillendirmişti: Liberalizm ve Demokrasi. CHP'nin ekonomi politikası olan devletçiliğin aksadığı yönler vurgulanarak CHP'ye karşı çıkılmaktaydı. Demokrat Parti üzerinde daha önceki acı tecrübelerin yarattığı ilk kuşkular dağıldığında büyük kitlelerin DP'yi desteklediği görüldü. Bunu şüphesiz iktidardaki CHP de görmekteydi. Meclis tek dereceli seçim kanununu ve 21 Temmuz 1946'da seçimlerin yapılmasını kabul ederek dağıldı. DP başta seçime katılıp katılmama konusunda kararsız kalsa bile katılmaya karar verdi. Bunun üzerine iktidar basın kanununda değişikliğe gitmeye karar verdi. İktidarın basın üzerindeki baskısı daha da arttı. Bozuk olan ekonomi de dış ödeme dengesinin bozulması sonucu 7 Eylül 1946'da Türk Lirası'nın değeri düşürüldü. Bu olay DP'ye daha çok prim kazandırdı ve iktidarın güç yitirmesine neden oldu. 1947 bütçe görüşmeleri sırasında Başbakan Recep Peker

ile DP'liler arasında sert tartışmalar yaşandı. DP,TBMM'yi terk etti. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün araya girmesi ile sorun aşıldı.. 7 Ocak 1947'de DP ilk kurultayını yaptı. Bu toplantıda özgürlük ve demokrasi arzuları bir defa daha vurgulanırken bunları içeren Hürriyet Misakı kabul edildi... Bunun üzerine iktidar tarafından DP'ye sert hücumlar başladı. Haziran ayında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile Demokrat Parti Genel Başkanı Celâl Bayar arasında bir dizi görüşmeler yapıldı ve sonunda İnönü 12 Temmuz 1947'de "12 Temmuz Beyannamesi" ni yayınladı. Beyannamede İnönü, siyasal partilerin Türk demokrasisinin vazgeçilmez unsurları olduğunu vurguladı. Başbakan Recep Peker ayrıldı yerine Hasan Saka getirildi. DP içerisinde bu yumuşama ve iktidarla düzeltilen ilişkiler tepki çekti ve bunun güdümlü demokrasi olduğunu öne süren bir grup partiden ayrıldı. Bu grubu oluşturan, Fevzi Çakmak, Yusuf Hikmet Bayur, Kenan Öner, Osman Bölükbaşı, Sadık Aldoğan ve Yusuf Kemal Tengirşenk ,20 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni (MP) kurdu. Böylece 12 Temmuz Beyannamesi ile hem CHP hem de DP sertlik yanlısı gruplardan kurtulmuş bulunuyordu. DP, 17 Ekim 1948'de ara seçimlere, seçime güven duymadığı için MP ile birlikte katılmadı. 16 Ekim 1949 ara seçimlerinde de bu tavrını sürdürdü... DP ikinci büyük kurultayını 20 Haziran 1949'da yaptı. Seçimlerde milletvekili adaylarının %80'ini örgütün saptaması kabul edildi. Bu kurultayda seçimlerde alınan oylara sahip çıkılmasını içeren "Milli Teminat Andı" kabul edildi. Ancak iktidar bu anda " Milli Husumet Andı" adını taktı.16 Şubat 1950'de gizli oy, açık tasnif ve yargı denetimini kabul eden, Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan bir Yüksek Seçim Kurulu'nu öngören seçim yasası kabul edildi. DP bu kanuna çok çabalamasına rağmen

nispi temsil ilkesini koyduramadı... Bu şartlar altında Türkiye,14 Mayıs 1950 seçimlerine gitti.

14 Mayıs 1950 günü yapılan seçimler Türkiye'de 27 yıllık tek parti devrini sona erdirdi.1923'ten beridir tek başına ülkeyi idare eden Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı halkoyu ile Demokrat Parti'ye devredecekti. Seçim sonuçlarına göre DP %52.7 oy alarak 408 milletvekilliği kazanmıştı. CHP %39.4 ile 69 milletvekili ile temsil edilme hakkı kazandı. Millet Partisi 1, bağımsızlar 9 milletvekiline sahip oldular. Atatürk'ten sonra 11,5 yıldır cumhurbaşkanlığı görevinde bulunan İsmet İnönü artık ana muhalefet lideriydi.22 Mayıs 1950 günü TBMM açıldı. Refik Koraltan başkanlığa seçildi. Ardından yapılan cumhurbaşkanlığı oylamasında DP Genel Başkanı, İzmir milletvekili Celâl Bayar 453 milletvekilinin katıldığı oylamada 387 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü cumhurbaşkanı seçildi. Hükümeti kurmakla DP Aydın Milletvekili Adnan Menderes görevlendirildi. Aynı gün Menderes kendisinin ilk Cumhuriyet'in 19.hükümetini kurdu.2 Haziran'da güvenoyu aldı.9 Haziran 1950'de DP Genel İdare Kurulu Adnan Menderes'i genel başkanlığa seçti. Dünyada belki çok nadir görülen bir olay gerçekleşmişti. Uzun yıllar boyu ülkeyi kendi otoritesi ile yöneten iktidar, tamamen serbest, hür, kansasız ve hilesiz bir seçim ile yerini bir başka partiye bırakmıştı. Bu yüzden 1950 seçimleri tarihimizde "Beyaz Devrim" olarak adlandırılmıştır.

Hükümet programında "devri sabık" yapılmayacağı belirtilerek,27 yıllık dönemin hesabını sormaya kalkmayacağı açıklandı. Ancak DP'nin yasal anlamda ilk çalışması Arapça ezan yasağını kaldırmak oldu. (16 Haziran 1950).Radyoda dini yayınlar yapılması ve mevlit yayınlanması üzerindeki yasaklar kaldırıldı.

Türkiye cumhuriyeti devletinin 9. **I. Bayar Hükümeti** (01.11.1937-11.11.1938): 20 Eylül 1937'de İsmet İnönü'nün 45 gün izin alarak başbakanlıktan ayrılması üzerine Başbakan Vekilliğine getirilen Celal Bayar, İnönü'nün istifası ile boşalan başbakanlığa, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk tarafından atandı. 8 Kasım 1937'de yapılan güven oylamasına katılan 364 milletvekilinin tamamı kabul yönünde oy kullandı. Atatürk'ün vefatı üzerine İnönü Cumhurbaşkanı seçildi. Yeni hükümetin kurulması için Bayar istifa etti.

Türkiye cumhuriyeti devletinin 10.**II. Bayar Hükümeti** (11.11.1938-25.01.1939): Hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından İzmir Milletvekili Celal Bayar'a verildi. 16 Kasım 1938'de yapılan güven oylamasında kullanılan 342 oyun tamamı kabul çıktı. Bayar'ın, parti divanında seçim kararı alınması üzerine başbakanlıktan çekilmesiyle hükümet sona erdi.

Türkiye cumhuriyeti devletinin 11.**I. Saydam Hükümeti** (25.01.1939-03.04.1939): Celal Bayar'ın istifasından sonra hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından İstanbul Milletvekili Refik Saydam'a verildi. 27 Ocak 1939'da yapılan güven oylamasına kullanılan 341 oyun tamamı kabul çıktı. Oylamaya 57 milletvekili katılmadı. Hükümet, 1939'da yapılan genel seçimler nedeniyle sona erdi.

Bu dönemde Mardin başta eğitim olmak üzere gençliğe önemin birinci öncelik olduğunun bir başka kanıtı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyeti emanet ettiği Mardin Gençliği fotoğrafı altadır.¹

¹ BİR ZAMANLAR MARDİN'DE 19 MAYIS ETKİNLİĞİ - 1937 Beşir Güreli Arşivi

İkinci resim ² Üçüncü ve dördüncü resim ³

Türkiye Cumhuriyeti VI. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi

TBMM VI. Dönem 1939 Mardin Milletvekilleri: İrfan Ferit ALPAYA, Muhittin BİRGİN, Seyfi DÜZGÖREN, Hasan Edip ERGİN, Ali Rıza ERTEN, Ali Rıza LEVENT, Hasan Safeyettin MENEMENCİOĞLU, Halit

² BİR ZAMANLAR MARDİN'DE CUMHURİYET BAYRAMI - 1952 Seckin Erdem Paylaşımı

³ BİR ZAMANLAR MARDİN'DE BAYRAM MERASİMİ – 1935

ONARAN

Türkiye cumhuriyeti devletinin **12.II. Saydam Hükümeti** (03.04.1939-09.07.1942): Seçimler sonrasında oluşan yeni parlamentoda hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından yeniden İstanbul Milletvekili Refik Saydam'a verildi. 424 üyeli TBMM'de 10 Nisan 1939'da yapılan güven oylamasında 389 oy kullanıldı. Kullanılan oyların tamamı kabul çıktı. 35 milletvekili oylamaya katılmadı. Refik Saydam'ın görevi başında vefat etmesiyle hükümet sona erdi.

Türkiye cumhuriyeti devletinin **13. I. Saraçoğlu Hükümeti** (09.07.1942-09.03.1943): Refik Saydam'ın vefatı üzerine hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından İzmir Milletvekili Şükrü Saraçoğlu'na verildi. 5 Ağustos 1942'de yapılan güven oylamasında kullanılan 381 oyun tamamı kabul çıktı. 45 milletvekili oylamaya katılmadı. Hükümet 1943'te yapılan genel seçimler nedeniyle sona erdi.

Türkiye cumhuriyeti devletinin **15. Peker Hükümeti** (07.08.1946-10.09.1947): 1946 seçimleri sonrasında oluşan yeni parlamentoda hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından Kütahya Milletvekili Recep Peker'e verildi. 465 üyeli TBMM'de 14 Ağustos 1946'da yapılan güven oylamasına katılan 431 milletvekilinin 378'i kabul, 53'ü ret yönünde oy kullandı. Oylamaya 30 milletvekili katılmadı. Muhaliflerinin artan baskısı sonucunda, Başbakan Recep Peker sağlık sorunlarını neden göstererek istifa etti.

Türkiye cumhuriyeti devletinin **16- I. Saka Hükümeti** (10.09.1947-10.06.1948): Peker'in istifasının ardından hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından Trabzon Milletvekili Hasan Saka'ya verildi. 13 Ekim 1947'de yapılan güven oylamasında kullanılan 411 oyun 362'si kabul, 49'u ret çıktı. Oylamaya 54 milletvekili katılmadı. Hasan Saka, muhalefete gereğinden fazla ödün vermekle suçlandı ve görevinden istifa etti.

Türkiye cumhuriyeti devletinin **17- II. Saka Hükümeti** (10.06.1948-16.01.1949): Hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından yeniden Trabzon Milletvekili Hasan Saka'ya verildi. 18 Haziran 1948'de yapılan güven oylamasına katılan 348 milletvekilinin 308'i kabul, 40'ı ret yönünde oy kullandı.

104 milletvekili ise oylamaya katılmadı. Hasan Saka, eleştirilere uğrayınca görevinden istifa etti.

f)Türkiye cumhuriyeti devletinin **18- Günaltay Hükümeti** (16.01.1949-22.05.1950): Hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından Sivas Milletvekili Şemsettin Günaltay'a verildi. 24 Ocak 1949'da yapılan güven oylamasına katılan 391 milletvekilinin 349'u kabul, 42'si ret yönünde oy kullandı. 68 milletvekili oylamaya katılmadı. Hükümet 1950'de yapılan genel seçimler nedeniyle sona erdi.

1938–1950 Cumhuriyetin ilk yıllarında Mardin Valileri

Gazi Mustafa Kemal Atatürk "ün vefatından sonra atanan tüm valiler bir yıldan fazla görev yapmadıkları görülmektedir. Bu durum Mardin'in kalkınmasından önemli atılımın olmadığı bir dönem olduğu görülmektedir. Cumhuriyet ilk yıllarında yaşanan ve kendini her sahada gösteren sosyal ve kültürel gelişmelerin doğal seyrinde ilerlediğini görülmektedir.

Yıllar	Adı Soyadı	Resmi
1938-1939	Ömer Cevat ÖKTEM	
1940-1942	Kudret KANTOĞLU	
1942-1943	Reşit DEMİRTAŞ	

1943-1944	Muhtar AKMAN	
-----------	-----------------	---

1938-1950 Yıllarında Mardin Belediye Başkanları

1397-1943 Abdulkadir Kalav Belediye başkanlığı dönemi. Mardin bu dönemde sosyal ve kültürel hayatın dünyada hüküm sürmekte olan ağır savaş şartlarına rağmen gelişim ve değişimin olduğu bir dönem olduğu görülmektedir.

1939 Mardin’de sosyal hayat Mardin Eşrafından Ensari Ailesi

MARDİN'DE ENSARİ BÜYÜKLERİ - 1939

Hiç biri hayatta olmayan Ensari Büyüklerine Allahtan rahmet dileriz.⁴

AYAKTAKİLER SOLDAN SAĞA DOĞRU 1.Cemal oğlu Abdullatif 2.Zeki oğlu Mehmet 3.Nuri oğlu Arif 4.Hüseyin oğlu Nüzhet 5.Nuri oğlu Seyit Ahmet 6.Nuri oğlu Abdurrahim 7.Tahir oğlu Selahattin 8.Tahir oğlu İsmail 9.Şakir oğlu Hikmet 10.Tahir oğlu Nusret 11.Nuri oğlu Abdullah 12.Nuri oğlu Cemil 13.Cemal oğlu İsmet OTURANLAR SAĞDAN SOLA DOĞRU 14.Eyüp oğlu Beşir 15.M.Ali oğlu Seracettin 16.M.Ali oğlu Hadi 17.Kasım oğlu Seyfettin 18.Mahmut oğlu Ahmet 19.Sait oğlu Cemal(Mehmet Sadri Ensari'nin babası)20.Halit oğlu Zeki.ÇÖMELMİŞ OLANLAR 21.Tevfik oğlu Baki 22.Gafur oğlu Abdulkerim 23.İsmail oğlu Hasan 24.Tahir oğlu Hamit 25.Şakir oğlu Neşet 26.Mahmut oğlu Abdurrezzak 27. Nuri oğlu Selim 28.Zeki oğlu Selahattin.

Mardin Öğretmenleri

BİR ZAMANLAR MARDİN MUALLİMLER BİRLİĞİ ETKİNLİĞİ 23 Mayıs 1933

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi⁵ .Alttaki resim. Bu dönemin resimlere yansıyan asaletini göstermektedir.

⁴facebook.com . Mehmet Sadri Ensari Arşivi

⁵ facebook.com . Mehmet Selim ParlakoğluBir Zamanlar Mardin

Mardin’de Eğitim ve Öğretim

1940 ılı yıllar Mardin Cumhuriyet İlkokulu Başöğretmen Tevfik ORAL,Öğretmen Fuat TUĞMANER ⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında Mardin de sosyal ve Kültürel hayatın ne kadar üst seviyelere çıktığının en güzel kanıtı bu resimlerdir.

d) Bir dönem Türk siyasi hayatına damgasını vuran Turgut Özal ve dönem Arkadaşları.⁷

1940 yılında Mardin Protokolü

⁶ facebook.com . **Mehmet Selim Parlakoğlu**Bir Zamanlar Mardin-Davut Oral Arşivi

⁷ facebook.com .mehmet selim parlakoğlu 1942 YILI MARDİN İLK ELEME DEVRESİNDE ELEME HAKKINI KAZANAN ARKADAŞLAR ÖĞRETMENLERİYLE BERABER O YILLAR RAHMETLİ BABAM AVUKAT CEMİL ŞATANA KABATAŞ ERKEK LİSESİNİ KAZANIYOR RESİMDE RAHMETLİ TURGUT ÖZAL DA VAR Cavit ŞATANA Paylaşımı

1944-1954 Yıllarında Mardin Valileri

Yıllar	Adı Soyadı	Resmi
1944-1945	Cavit KINAY	
1945-1947	Ömer Yahya ERYETKİN	
1947-1949	Hikmet KUMBETLİOĞLU	

⁸ Facebook.com Mehmet Sadri Ensari arşivi

1949-1950	Fevzi TURGAY	
1950-1952	Rifat BİNGÖL	

Mardin 1946-1950 Belediye başkanı Mehmet Saraçoğlu dönemi.Bu dönemde Mardin sosyal ve Kültürel alanda belirgin ilerlemelerin sağlandığını görmekteyiz. Bu dönemde su sıkıntısı yaşanmış ve altyapı çalışmalarına girilmiş olmasına rağmen büyük bir başarı elde edilemediğini görmekteyiz.